

DINAMIKA INTRA-INDUSTRIJSKE TRGOVINE I KONCENTRACIJE ROBNOG IZVOZA I UVOZA SRBIJE: KOMPARATIVNA ANALIZA

Goran NIKOLIĆ⁸

Jelena ZVEZDANOVIĆ LOBANOVA⁹

* Odgovorni autor E-mail: jzvezdanovic@idn.org.rs

Apstrakt

U ovom radu se analiziraju potencijalna kvalitativna i kvantitativna unapređenja izvoznog (i uvoznog) sektora domaće ekonomije. Dostignuti kvalitet struktura robnog izvoza i uvoza ekonomija Centralne i Istočne Evrope posmatramo kao željeni (aspirativni). S tim povezano, ključni nalazi rada bi trebalo da ponude odgovor na pitanje u kojoj meri je struktura robne razmene Srbije 'konvergirala' ka trgovinskim strukturama tih zemalja. Nakon izračunavanja prosečnih stopa rasta robne razmene u periodu nakon 2000., odnosno 2007. godine, kalkulirali smo indekse intra-industrijske trgovine i koeficijente koncentracije robnog izvoza i uvoza Srbije. Radi komparativnog uvida, iste indikatore izračunali smo za još deset zemalja (šireg) regiona, koje su od 2004. godine postale članovi EU, ili se nalaze u procesu evropskih integracija. Rezultati pokazuju određena strukturna poboljšanja i natprosečno povećanje obima robne trgovine Srbije u odnosu na većinu posmatranih zemalja od 2000., odnosno 2007., zaključno sa 2024. godinom. Međutim, s obzirom na nisku početnu osnovu i s tim povezan postignut relativno nizak nivo volumena robne razmene Srbije u per capita izrazu, kao i još uvek veliko kvalitativno zaostajanje u odnosu na posmatrane ekonomije članice EU, strukturna unapređenja domaćeg robnog izvoza i uvoza, koja bi trebalo da se odraze i na njegovo snažnije kvantitativno ubrzanje, su još uvek nezadovoljavajuća.

Ključne reči: robna razmena, Grubel-Lloyd-ov index, koncentracija izvoza i uvoza, struktura, Srbija, EU, ekonomije centralne i istočne Evrope

JEL: F14, F13, F10

⁸ Goran Nikolić, naučni savetnik, Institut za evropske studije, Trg Nikole Pašića 11, Beograd, 0642298140, goranvnikolic@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9312-2194>

⁹ Jelena Zvezdanović Lobanova, viša naučna saradnica, Institut društvenih nauka, Kraljice Natalije 45, Beograd, 0642929617, jzvezdanovic@idn.org.rs, <https://orcid.org/0000-0003-3159-3331>

UVOD

Cilj ovog rada je dobijanje komparativnog kvantitativnog uvida u ostvarene kvalitativne pomake domaće ekonomije, odnosno njenog izvoznog sektora (koji kritično determiniše ukupne performanse date privrede), u posmatranom razdoblju. Ključni nalazi bi trebalo da ponude odgovor na pitanje da li i eventualno u kojoj meri, struktura robne razmene Srbije 'konvergira' ka strukturama robnog izvoza i uvoza karakterističnim za zemlje Centralne i Istočne Evrope.

S obzirom na značaj eventualnog kvalitativnog unapređenja robne razmene za ukupne ekonomske performanse zemlje (Krugman, 1985; Frankel & Romer, 2017), postavlja se pitanje koliko su se srpska izvozna i uvozna struktura kvalitativno poboljšala u poslednjih 17, odnosno 24 godine (razlog za analizu od 2007. je to što od te godine postoje uporedivi podaci za sve posmatrane zemlje, dok smo kod analize prseičnih stopa rasta imali validne podatke za sve ekonomije već od 2000.). U pokušaju da odgovorimo na ovo pitanje u prvom delu rada smo izračunali prosečne godišnje stope rasta robnog izvoza i uvoza zemlje, te iznose istih u per capita izrazu u poslednjoj posmatranoj godini. Da bismo imali komparativni uvid u ostvarene rezultate Srbije u posmatranom periodu, iste pokazatelje smo izračunali za još deset zemalja regiona, koje su 2004., 2007. ili 2013. godine postale članice EU (Poljska, Češka, Mađarska, Slovačka, Slovenija, Rumunija, Bugarska, Hrvatska), ili se nalaze u procesu evropskih integracija (Bosna i Hercegovina, Severna Makedonija).

Zatim smo kalkulisali indekse intra-industrijske trgovine Srbije i pomenutih 10 zemalja šireg regiona. Nakon toga računali smo i koeficijente koncentracije robnog izvoza i uvoza za iste ekonomije. Time smo došli do kvantitativne i kvalitativne procene u kojoj meri se (eventualno) struktura robne razmene Srbije približila ('konvergirala') ka strukturama robne razmene koje su karakteristične za zemlje Centralne i Istočne Evrope. U završnim razmatranjima pokušavamo da, uzimajući u vidu sve dobijene indikatore, ali i koristeći se nalazima iz studija referentnih autora, koje su predstavljene u sledećim delovima članka (pored ostalih: Michaely i Wajnryt (2017), Dautovic i drugi (2014), Crabbé i Beine (2014) i Milutinović i Stanišić (2022)), koji su se bavili istom tematikom, odgovorimo na pitanje u kojoj meri je unapređen izvozni i uvozni sektor Srbije, imajući u vidu njegov krucijalni značaj za napredak cele ekonomije.

DINAMIKA ROBNE TRGOVINE ZEMALJA REGIONA 2007-2024.

Analizirali smo razdoblje od 2007. do 2024. Dodatno, apsolutni rast robne trgovine je obračunat i za podperiod 2000–2007. Generalno, inicijalna godina je 2007. jer je poslednja godina pre Velike recesije i praktično je godina koja završava razdoblje velike transformacije (tranzicije) u posmatranim zemljama. Uzeli smo 2007. i zato što smo od te godine imali podatke za sve obserivane ekonomije. Poslednja dostupna godina je 2024.

Da bismo imali uporedni uvid u dinamiku robnog izvoza i uvoza posmatranih zemalja, izračunali smo prosečnu godišnju stopu rasta njihove međunarodne robne trgovine izraženu u nominalnim dolarskim vrednostima. Potom smo, radi

komparacije, izračunali robni izvoz i uvoz po glavi stanovnika za sve observirane ekonomije u 2024.

Podaci o strukturama izvoza i uvoza, kao i o nominalnim vrednostima robne razmene posmatranih 11 ekonomija (uključujući i Srbiju), preuzeti su iz baze podataka Ujedinjenih nacija o statistici trgovine robom – COMTRADE, koja pokriva 261 robnu grupu na trocifrenom nivou Standardne međunarodne trgovinske klasifikacije (SITC), Revizija 4 (UN COMTRADE, online, 2026). SMTK (SITC) je klasifikacija međunarodne trgovine koju su izdale OUN i koja se, zbog svoje međunarodne uporedivosti i dugoročnih serija, koristi u većini zemalja.

Tabela 1. Prosečne godišnje stope rasta robne razmene 2000-2024. i vrednosti robnog izvoza uvoza po stanovniku 2024. izabranih zemalja centralne i jugoistočne Evrope (izraženo u tekućim američkim dolarima)

	2000-2007	2007-2019	2007-2024	2000-2024	per capita 2024, \$	2000-2007	2007-2019	2007-2024	2000-2024	per capita 2024, \$
	izvoz					uvoz				
Češka	22.6	4.2	4.6	9.5	23,766	20.2	3.6	4.0	8.5	21,026
Mađarska	18.9	2.1	2.8	7.3	15,671	16.7	1.7	3.4	7.1	17,332
Poljska	23.9	5.1	6.1	11.0	10,145	19.2	3.5	5.1	9.0	10,123
Slovačka	25.4	3.7	4.1	9.9	21,285	24.5	3.6	4.1	9.6	21,303
Slovenija	17.2	2.9	5.6	8.8	31,456	16.5	2.2	4.0	8.7	35,427
Rumunija	21.4	5.6	5.5	9.9	5,278	27.1	2.7	4.0	10.3	7,180
Bugarska	21.2	5.0	5.6	9.9	7,243	24.5	1.8	3.5	9.2	8,355
Hrvatska	15.8	2.7	4.5	7.7	6,752	18.5	0.7	3.4	7.6	11,784
Srbija	28.1	6.9	8.1	13.6	5,016	27.8	3.1	5.0	11.2	6,415
Severna Makedonija	14.2	6.5	5.6	8.0	4,628	14.0	5.1	5.0	7.5	6,575
BiH	/	3.9	4.6	2.9	2,964	/	1.2	2.9	16.3	5,284

Izvor: proračuni autora na osnovu baze podataka OUN (<https://comtrade.un.org/data/>).

Posebno se izdvaja razdoblje 2000–2007, period kada su skoro sve posmatrane ekonomije zabeležile veoma snažan rast robnog izvoza i uvoza, podstaknut velikim prilivima kapitala, što se završilo Velikom recesijom. Nakon toga, posmatrane zemlje su zabeležile sporiji rast robne razmene.

Snažan rast izvoza već od 2000., i sve veći tržišni udeo na tržištima EU, igrali su ključnu ulogu u ‘sustizanju’ (convergency) naprednijih zemalja u zapadnim i severnim delovima Evrope. Kada je reč o uvozu, rast je nešto niži, kako zbog više početne osnove, ali i zbog problema sa njegovim finansiranjem (deficiti tekućeg računa platnog bilansa bili su izraženi kod mnogih od posmatranih ekonomija).

Posmatrajući period 2007-2024. detektuje se umeren rast robnog izvoza i uvoza većine posmatranih ekonomija (ako se posmatra razdoblje 2000-2024. dobija se drugačija slika zbog ostarenog snažnog porasta u prvih sedam godina veka). Ipak, prosečan rast izvoza i uvoza posmatranih zemalja, koje su od 2004. godine ušle u EU ili su u procesu evropskih integracija, uglavnom je bio značajno veći od prosečne stope rasta međunarodne trgovine (odnosno robnog izvoza ili uvoza) u istom razdoblju, koja je porasla po stopi od 2,3% izraženo u tekućim američkim dolarima (WTO, 2026). Postoje izuzeci, poput Mađarske sa relativno skromnim rastom izvoza i uvoza: 2,8% i 3,4%, ali s obzirom na relativno visoku bazu ove zemlje u poređenju

sa drugim posmatranim državama, to nije iznenađujuće. Kada je u pitanju uvoz, opšta slika nije puno drugačija, jer je većina posmatranih zemalja beležila slične stope rasta, iako nešto niže (ali ipak oko dvostruko brže od dinamike koja je ostvarena na globalnom nivou).

Svakako, ohrabruje činjenica da je Srbija u poređenju sa ostalih 10 posmatranih ekonomija zabeležila najvišu stopu rasta robnog izvoza u periodu 2007-24, kao i 2000-24. (prosečni godišnji rast izvoza iznosio 8,1%, odnosno 13,6%). Ono što naravno treba imati u vidu je da je to postignuto sa veoma niske baze, posebno u 2000. Od drugih ekonomija, najbolje rezultate postigla je Poljska sa prosečnim rastom izvoza od 6,1% (11% u razdoblju 2000-24). Kada je u pitanju robni uvoz, Srbija je posle Poljske (5,1%), i zajedno sa Severnom Makedonijom, sa stopom rasta od 5% u periodu 2007-24, bila najbrže rastuća, ali su većina ostalih ekonomija imale tek za oko procentni poen nižu stopu rasta uvoza (inače, u razdoblju 2000-24. Srbija je sa 11,2% postigla najbrži rast robnog uvoza, ali sa dramatično niskim osnovama). Ohrabruje i snažan rast robnog izvoza i uvoza Srbije, izraženog u dolarima, u prvih 11 meseci 2025, od 11,2%, odnosno 11,8% (RZS, 2025).

Podaci o robnom izvozu (i uvozu) u per capita izrazu su razočaravajući za Srbiju, čak i kada se poredi sa zemljama EU kod kojih je ovaj indikator najniži (Rumunija, Hrvatska i Bugarska). Poređenje sa naprednijim ekonomijama pokazuje da je domaći robni izvoz po glavi stanovnika u 2024. bio od četiri do šest puta manji od onog u Sloveniji, Češkoj i Slovačkoj, oko tri puta manji od mađarskog, te skoro duplo niži od onoga u Poljskoj. Kao što se i očekivalo, neke zemlje, uključujući BiH i Severnu Makedoniju, nalaze se u gorjoj situaciji sa izvozom po stanovniku značajno puta nižim od onog u Srbiji (ako posmatramo pak Albaniju i Crnu Goru, situacija izgleda još bolje za Srbiju, budući da je domaći per capita izvoz tri do pet puta viši).

Kada se posmatra uvoz po stanovniku, situacija je uravnoteženija, što je posledica činjenice da većina observiranih ekonomija beleži značajne trgovinske deficite. Npr. robni uvoz Srbije u per capita izrazu grubo je trostruko niži od onog u Češkoj, Mađarskoj ili Slovačkoj, i čak pet puta nego u Sloveniji. S druge strane, robni uvoz po stanovniku Srbije ne zaostaje puno za onim u Bugarskoj ili Rumuniji (i Severnoj Makedoniji), dok je hrvatski uvoz per capita značajno viši (naš zapadni sused razliku u trgovinskoj bilansu pokriva pozitivnim saldom u razmeni usluga). Generalno, nizak nivo izvoza i uvoza per capita govori o nepovoljnim trgovinskim, ali i o ukupnim ekonomskim performansama Srbije.

INTRA-INDUSTRIJSKA TRGOVINA

Intra-industrijska trgovina predstavlja međunarodnu trgovinu unutar određenih industrijskih sektora, a ne između njih. Takva trgovina je korisnija od među-industrijske trgovine jer stimuliše inovacije i povezana je sa iskorišćavanjem tzv. 'ekonomije obima'. Najčešći, standardni indikator merenja udela intra-industrijske trgovine iz skupa podataka sastavljenog od homogenih i diferenciranih dobara je Grubel-Lojdoz indeks. Naime, studija koju su uradili Grubel i Lloyd (1975) o konceptu i merenju intra-industrijske trgovine (između članica EU) podstakla je ogromno interesovanje za ovu vrstu trgovinske specijalizacije. Potom su Helpman i

Krugman (1985) dodali razlike u faktorima raspoloživosti, koje objašnjavaju koegzistenciju među-industrijske i intra-industrijske trgovine.

Kaminski (2001), baveći se dinamikom intra-industrijske trgovine u zemljama u tranziciji, pokazao je da se ona povećala u periodu 1993–1998. za sve zemlje u tranziciji, osim za Bugarsku, Litvaniju i Letoniju, te da je najveći porast vrednosti standardnog Grubel-Lojdovog indeksa zabeležila Estonija, praćena Slovačkom, Češkom, Rumunijom i Poljskom. U studiji Dautovic i drugi (2014) su analizirani faktori koji su determinisali nivo intra-industrijske trgovine između zemalja Centralne i jugoistočne Evrope i starih članica EU (EU15) od 1998. do 2010. Korišćenjem panel podataka, sa šesto-cifrenim nivoom dezagregacije, i primenom različitih tehnika statističkog modeliranja, pokazalo se, *ceteris paribus*, da su ekonomije Centralne i jugoistočne Evrope koje su imale bolje upravljanje monetarnom politikom, nižu prosečnu stopu poreza na dobit preduzeća, fleksibilniji režim deviznog kursa i bolje političke institucije, imale više nivoe intra-industrijske trgovine u trgovini sa EU15. Budući da je stvarna konvergencija trgovinskih struktura važan element stabilnosti unutar monetarne unije (intra-industrijska trgovina je praktično ekvivalent integrisanih trgovinskih struktura i povezana je sa sinhronizovanim poslovnim ciklusima), jasan je značaj rezultata studije, posebno za zemlje koje su u procesu pridruživanja EU. U istraživanju se, pored ostalog, ukazuje da je sa proširenjem EU bio primetan uspon vertikalne intra-industrijske trgovine, gde zemlje trguju sličnim proizvodima, ali različitog nivoa kvaliteta. Horizontalna intra-industrijske trgovine, tj. dvosmerna trgovina robom sličnog kvaliteta, takođe je porasla, ali sporijim tempom. Većina „novih“ članica EU ostvarila je veći udeo intra-industrijske trgovine sa EU15 nego zemlje kandidati za EU ili pak potencijalni kandidati za EU, što ukazuje na njihov veći stepen integracije i konvergencije. U studiji Michaely i Wajnryt (2017) ukazuje se da intra-industrijska trgovina karakteriše trgovinske tokove Evrope izrazito više nego bilo koji drugi veći geografski region. Intra-industrijska trgovina je signifikatno korelisana sa nivoom dohotka po glavi stanovnika date zemlje; sa veličinom posmatrane ekonomije merenom ukupnim dohotkom; sa udelom proizvodnog sektora u trgovini zemlje; te najsnažnije, sa nivoom diverzifikacije robne trgovine zemlje.

Empirijski je dokazano (Krugman & Obstfeld, 2009; Qasami & Fausti 2001; Andersen 2003) da je povećanje udela intra-industrije u ukupnoj trgovini relativno dobar pokazatelj ekonomskog razvoja (i pokazatelj eventualnog smanjenja jaza u tehnologiji u odnosu na razvijenije zemlje). Prevedno na rečnik SMTK, s obzirom na veoma visok uvoz robnih grupa koje pripadaju sektoru 7 (Mašine i transportna oprema), rast izvoza proizvoda koji takođe pripadaju istom sektoru 7, automatski bi značio povećanje intra-industrijske trgovine gotovo po definiciji (naravno, *ceteris paribus*). Imajući u vidu da zemlje u procesu evropskih integracija generalno privlače značajan nivo SDI (stranih direktnih investicija), što je tokom poslednje decenije bilo detektovano u našoj zemlji (snažan porast izvozno orijentisanih stranih direktnih investicija), to implicira istovremeni rasta udela sektora 7 i u uvozu i izvozu zemlje, te posledično porast intra-industrijske trgovine.

Višedecenijsko iskustvo sa brzim rastom intra-industrijske trgovine među razvijenim zemljama, ukazuje da intra-industrijska trgovina ne samo da stvara veću konkurenciju

već i otvara nove oblasti saradnje i generiše strukturnu transformaciju. Treba dodati da empirijske analize pokazuju da se rast intra-industrijske trgovine snažno intenzivirao od sredine 1960-ih, da bi trend njenog porasta bio usporen od 1990-ih. Ipak, kada su u pitanju evropske zemlje u tranziciji ovi indikatori su snažnije rasli od 1990-ih, što implicira veliki pomak u promeni proizvodnih struktura ovih ekonomija, koje su konvergirale ka strukturama članicama EU na zapadu kontinenta.

Inače, koeficijent je dat kao odnos intra-industrijske trgovine u ukupnoj trgovini. Indeks se kreće od nule u odsustvu intra-industrijske trgovine (i do 1 u odsustvu među-industrijske trgovine). Indeks je izračunat na osnovu trocifrene SMTK klasifikacije.

Ako je Grubel-Lojdov indeks relativno visok za skup podataka o trgovinskim tokovima, može se zaključiti da je relativno veliki udeo bilateralne trgovine u ovom skupu podataka povezan sa dvosmernom trgovinom određenih proizvoda u okviru iste robne grupe. Niska vrednost koeficijenta ukazuje na mogućnost značajnih troškova strukturnog prilagođavanja usled povećane konkurencije iz drugih zemalja, što ukazuje na to da zemlja ne ostvaruje značajne prihode od horizontalne i vertikalne integracije u svetsku ekonomiju (npr. ne koristi prednosti prodaje proizvoda na velikim tržištima ili nema benefite od specijalizacije u određenim delatnostima).

Standardni Grubel-Lloyd-ov index, dat u formuli ispod, izračunat je za sledeće godine: 2007-2008, 2018-2019, 2023-2024. (*Grubel i Lloyd, 1975*).

$$GL_j = \frac{\sum_{i=1} (X_{ij} + M_{ij}) - \sum_{i=1} |X_{ij} - M_{ij}|}{\sum_{i=1} (X_{ij} - M_{ij})}$$

- GL_j – indeks intra-industrijske trgovine za ukupnu robnu trgovinu dve zemlje;
- X_{ij} (M_{ij}) – izvoz (uvoz) proizvoda ‘i’ za zemlju ‘j’
- gde ‘i’ (sector, odsek, robna grupa) = $1 \dots N$

TENDENCIJE INTRA-INDUSTRIJSKE TRGOVINE

Na osnovu naših proračuna, dobijeni su indeksi je intra-industrijske trgovine Srbije u periodu 2007-2024. Isti koeficijent izračunati su i za 10 ekonomija šireg regiona koje od 2004. ušle u EU ili su u procesu evropskih integracija. Rezultati su prikazani u Tabeli 2.

Posmatrajući standardni Grubel-Lojdov indeks za Srbiju, očigledan je umeren rast, što je ohrabrujući trend. Pa ipak, dobijeni nivo intra-industrijske trgovine za Srbiju, uprkos gotovo konstantnom rastu u periodu koji se razmatra, bio je najniži među posmatranim ekonomijama, osim Severne Makedonije i BiH. Kada su u pitanju ostale observirane ekonomije, većina njih su takođe ostvarile povećanje istog indeksa. Međutim, budući da je dobar deo njih već 2007. imao veoma razvijene izvozne sektore, te i Grubel-Lojdove indekse, porast nije mogao biti impresivan.

Tabela 2. Standardni Grubel-Lloyd-ov indeks intra-industrijske trgovine izabranih zemalja centralne i jugoistočne Evrope 2007-2008, 2018-2019. i 2022-2024.

	2007	2008	2018	2019	2023	2024
Srbija	0,420	0,434	0,540	0,535	0,541	0,556
Rumunija	0,427	0,468	0,614	0,595	0,632	0,642
Češka	0,692	0,694	0,732	0,745	0,754	0,750
Mađarska	0,725	0,714	0,735	0,738	0,704	0,719
Slovačka	0,546	0,569	0,639	0,605	0,629	0,632
Slovenija	0,663	0,662	0,728	0,753	0,648	0,577
Severna Makedonija	/	0,289	0,365	0,355	0,383	0,413
Bugarska	0,440	0,439	0,592	0,611	0,637	0,623
BiH	/	0,398	0,430	0,426	0,427	0,441
Poljska	0,624	0,640	0,682	0,682	0,680	0,841
Hrvatska	0,499	0,515	0,611	/	0,623	0,619

Izvor: proračuni autora na osnovu baze podataka OUN (<https://comtrade.un.org/data/>).

Treba ukazati na analitičke nedostatke važne za interpretaciju promena vrednosti ovog indeksa. U našem slučaju, indikativni su primeri Slovačke i Slovenije 2023-24. Naime, ako dođe do snažnog rasta izvoza ili uvoza određene robne grupe to može uticati na značajan pad ovog indikatora. Npr. Slovenija je drastično uvećala izvoz lekova - robne grupe 542 – na čak 31,4%, odnosno 37,7% ukupnog izvoza, kao i uvoz Organo-neorganska jedinjenja – robne grupe 515 – na 18,2%, tj. 29,4% ukupnog uvoza u 2023, odnosno 2024. Slovačka je rapidno povećala izvoz drumskih vozila – robna grupa 781 – na 28,2%, odnosno 27,5% ukupnog izvoza. Sve ovo je uslovalo znatan pad Grubel-Lojdovih indeksa (a ‘poremećaj’ se desio i sa koeficijentima koncentracija izvoza i uvoza, koji su posledično opali).

U našoj analizi je posebno interesantan primer Rumunije, koja je beležila snažan porast ovog indikatora u poslednjih 17 godina, trend koji se takođe može detektovati kod Bugarske, ali ne tako intenzivno. To ukazuje da su ove zemlje napravile veliki pomak u promeni svojih proizvodnih struktura i približavanju svojih ekonomija ekonomijama EU (tzv. catching up proces).

Dakle, jasno je da je indeks intra-industrijske trgovine za Srbiju i dalje relativno nizak, što ukazuje na njenu nepovoljnu trgovinsku strukturu. Ovaj indeks je znatno niži u poređenju sa istim indikatorom za većinu observiranih zemalja, izuzevši BiH i Severnu Makedoniju. Uprkos tome, tradicionalno komplementarna priroda domaće trgovine postala je sve konkurentnija, budući da su promene obima i strukture srpskih trgovinskih odnosa dovele do veće međuzavisnosti, produbljivanja saradnje i razvoja ili pridruživanja postojećim globalnim lancima snadevanjima (global value chains - GVC), odnosno dubljom integracijom srpske privrede u GVC.

Indeksi intra-industrijske trgovine za zemlje regiona ukazuju na umeren rast, što je dobar znak. Svakako, intra-industrijska trgovina je na neki način pokretala razvoj trgovine ekonomija regiona u posmatranom periodu, što je pre svega posledica snažnog priliva izvozno orijentisanih SDI (uglavnom iz EU), što je omogućilo formiranje GVC. Naime, pošto se sve observirane ekonomije nalaze u zapadnim

mrežama GVC, sve one uvoze veoma visok nivo sofisticiranih proizvoda koji uglavnom pripadaju robnim grupama u sektorima 7 (Mašine i transportna oprema) i 5 (Hemijski proizvodi), posebno sa razvijenih tržišta EU. Zbog prirode Grubel-Lojdovog indeksa, svaki porast izvoza ove vrste proizvoda automatski znači povećanje intraindustrijske trgovine gotovo po definiciji (naravno, *ceteris paribus*).

KONCENTRACIJA ROBNOG IZVOZA I UVOZA

Mnoge studije ukazuju na značaj diverzifikacije izvoza za podsticanje bržeg i održivog ekonomskog rasta, budući da manji broj izvoznih artikala znači povećanje rizika, uzimajući u obzir visoku elastičnost tražnje i nestabilnost cena na globalnim tržištima. Posledično, rast broja izvoznih sektora, odnosno povećanje diverzifikovanosti izvozne ponude, može biti generator privrednog rasta, i to usled stabilizacije i diverzifikacije izvoznih prihoda. Naime, razni autori (Amable, 2000; Hausman i dr., 2007; Ferreira, 2009) pokazuju da je raznovrsnost robe koju zemlja proizvodi i izvozi pod uticajem specijalizacije, što zauzvrat utiče na ekonomski rast. Zemlje se specijalizuju iskorišćavanjem svojih komparativnih prednosti koje proizilaze iz razlika u tehnologiji, inovativnosti i razlika u faktorskoj opremljenosti (Bernatonyte i Normantiene, 2009). Obrazac specijalizacije, koji uz sve veću dodatnu vrednost izvoza zemlje, ima važne implikacije na produktivnost i ekonomski rast, generalno odražava strukturne karakteristike date ekonomije poput njene faktorske raspoloživosti, ekonomije obima ili pak specifičnih prednosti firme i industrija (Santos-Paulino, 2010). Dodatno, poboljšanje tehnologije u proizvodnji koristiti drugim privrednim sektorima preko 'spillover-a' znanja. Tako rast produktivnosti i BDP-a može biti posledica novog načina upravljanja, naprednijih marketinških praksi, ili boljih oblika organizacije i radne obuke (Nicet-Chenaf i Rougier, 2008). Indikativna je empirijska analiza Crabbé i Beine (2014), sprovedena za deset zemalja Centralne i Istočnoj Evrope u periodu od 1996. do 2008, koja pokazuje da su trgovinska integracija, zaštita imovinskih prava i adekvatna kreditna politika povezani sa većom diverzifikacijom robnog izvoza.

U našoj studiji smo koristili Modifikovani Herfindal-Hiršmanov (Herfindahl-Hirschmann) koeficijent koncentracije robnog izvoza, koji se izračunava na sledeći način:

$$C_{xj} = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n \left(\frac{X_{ij}}{X_j}\right)^2} - \sqrt{\frac{1}{n}}}{1 - \sqrt{\frac{1}{n}}}$$

- $i = 1 \dots n$
- n - broj robnih grupa (261)
- X_{ij} - vrednost izvoza (uvoza) sektora (robne grupe) "i" iz zemlje "j" u određenoj godini
- X_j - vrednost ukupnog izvoza (uvoza) date zemlje u istoj godini

Ovaj indeks normalizuje vrednosti u rasponu od 0 do 1; njegova maksimalna vrednost je 1 (ako je ceo izvoz iz jednog sektora, odnosno robne grupe u našem slučaju). Velika disperzija izvoza (uvoza) daje nisku vrednost ovog koeficijenta (UNDP, 2011).

Analiza je vršena na trocifrenoj SMTK klasifikaciji, koja podrazumeva dezagregaciju razmene na 261 robnu grupu, što je uobičajen nivo dezagregacije pri izračunavanju ovog indeksa. Podaci za sve zemlje su dobijeni iz UN COMTRADE database (2026).

Ovde korišćena metodologija primenjena je u mnogim novijim studijama. Između ostalih, Márquez (2016) analizira koncentraciju (diverzifikaciju) izvozne strukture zemalja članica Andske zajednice, dok u svojoj studiji Kim (2019) prati odnos između pomoći za razvoj trgovine i 133 strukture izvoza zemalja primalaca te iste pomoći između 1996. i 2013, koristeći Modifikovan Herfindal-Hiršmanov indeks. Akram (2018) ispituje da li 127 država koje nisu članice OECD-a konvergira ka 34 zemlje OECD-a u pogledu diverzifikacije izvoza 1995-2016. Rezultati dobijeni korišćenjem Modifikovanog Herfindal-Hiršmanov indeksa ukazuju na konvergenciju (*catching up process*) između zemljama koje nisu članice OECD-a sa članicama OECD (koje očekivano imaju veću izвозnu diverzifikovanost) u pogledu diverzifikacije izvoza.

SPECIJALIZACIJA ROBNE RAZMENE – DOBIJENI REZULTATI

Izvršena izračunavanja (analiza na trocifrenoj Standardnoj međunarodnoj trgovinskoj klasifikaciji - SMTK) za ukupan domaći izvoz pokazuju da, u periodu posle 2007. godine, i pored stalnih oscilacija nije došlo do bitnije promene vrednosti koeficijenta robne koncentracije izvoza Srbije (videti opširnije analize, koje ukazuju na slične zaključke, počevši od 2000: Nikolić, 2014; Nikolić, 2020). Sve ukazuje da je vrednost ovog indeksa praktično nepromenjena u odnosu na 2007. godinu. Na žalost, relativno niska vrednost koeficijenta, slično kao i kod razvijenih zemalja, ne govori o širokoj ponudi domaće izvozne privrede i njenoj povoljnoj strukturi već, pre svega, o 'svaštarenju' i nedostatku određenih konkurentnih proizvoda. Praktično, postoji samo nekoliko grupa proizvoda u domaćem izvozu koji imaju značajniji udeo, i to su po pravilu primarni, odnosno resursni proizvodi. Istina, poslednjih godina, sa intenziviranjem priliva SDI, došlo je određenog unapređenja izvozne ponude Srbije.

Tabela 3. Modifikovani Herfindal-Hiršmanov koeficijent koncentracije robnog izvoza izabranih zemalja centralne i jugoistočne Evrope 2007-2024.

	2007	2008	2018	2019	2023	2024
Srbija	0,088	0,087	0,080	0,083	0,084	0,085
Rumunija	0,101	0,097	0,115	0,111	0,104	0,107
Češka	0,096	0,091	0,129	0,131	0,063	0,142
Mađarska	0,141	0,140	0,110	0,116	0,124	0,115
Slovačka	0,176	0,173	0,218	0,218	0,255	0,250
Slovenija	0,120	/	0,129	0,142	0,283	0,347
Severna Makedonija	0,208	0,178	0,222	0,223	0,269	0,228
Bugarska	0,131	0,137	0,093	0,093	0,091	0,107
BiH	/	0,105	0,108	0,105	0,101	0,091
Poljska	0,079	0,075	0,064	0,067	0,062	0,061
Hrvatska	0,116	0,121	0,071	0,071	0,059	0,064

Izvor: proračuni autora na osnovu baze podataka OUN (<https://comtrade.un.org/data/>).

Srpska uvozna struktura je disperzovana (koeficijent je relativno nizak i stabilan od 2008. godine), što je očekivano s obzirom na sofisticiraniju uvožnu tražnju i rast

apsolutnog nivoa uvoza. Nizak nivo koncentracije uvoza, inače, je karakterističan za razvijenije zemlje. Takođe, niži nivo koncentracije uvoza od izvoza je karakteristika skoro svih zemalja i logičan je rezultat težnje svake privrede da svoju izvoz fokusira na određene oblasti gde ima komparativne prednosti.

Tabela 4. Modifikovani Herfindal-Hiršmanov koeficijent koncentracije robnog uvoza izabranih zemalja centralne i jugoistočne Evrope 2007-2024.

	2007	2008	2018	2019	2023	2024
Srbija	0,069	0,107	0,094	0,093	0,106	0,102
Rumunija	0,069	0,070	0,060	0,058	0,057	0,058
Češka	0,071	0,063	0,080	0,087	0,062	0,086
Mađarska	0,109	0,128	0,073	0,077	0,076	0,074
Slovačka	0,102	0,100	0,125	/	0,121	0,116
Slovenija	0,068	/	0,078	0,104	0,189	0,283
Severna Makedonija	/	0,112	0,114	0,129	0,102	0,092
Bugarska	0,103	0,111	0,080	/	0,066	0,074
BiH	/	0,081	0,059	0,069	0,071	0,068
Poljska	0,065	0,072	0,057	0,057	0,053	0,056
Hrvatska	0,079	0,083	0,062	/	0,068	0,068

Izvor: proračuni autora na osnovu baze podataka OUN (<https://comtrade.un.org/data/>).

Kada su u pitanju zemlje šireg regiona, dobijeni rezultati pokazuju da je uglavnom beležen pad koncentracije koeficijenata i izvoza i uvoza, mada sa puno izuzetaka. Međutim, generalno promene su male i ukazuju na stabilnost datih indeksa. Posebno nizak nivo indeksa koncentracije izvoza imaju Poljska i Hrvatska. Bugarska je poslednjih godina, zajedno sa pozitivnim reformskih koracima, beležila znatan pad ovog koeficijenta. Ipak, koeficijent je npr. u 2023-24. bio izuzetno visok kod Slovenije i Slovačke (dok je kod S. Makedonije visok u kontinuitetu). Kod Slovenije i Slovačke to je posledica fokusa na određene relativno sofisticirane robne grupe sa visokom dodatnom vrednošću. Slovenija je npr. drastično uvećala izvoz lekova - robne grupe 542 – na čak 31,4%, odnosno 37,7% ukupnog izvoza, kao i uvoz Organo-neorganska jedinjenja – robne grupe 515 – na 18,2%, tj. 29,4% ukupnog uvoza u 2023, odnosno 2024. Slovačka je snažno povećala izvoz drumskih vozila – robna grupa 781 – na 28,2%, odnosno 27,5% ukupnog izvoza. Upravo je snažan rast ovih robnih grupa odgovor za ‘poremećaj’ sa koeficijentima koncentracija izvoza i uvoza, čime se i njihova upotrebna vrednost – kao indikatora kvaliteta određene structure – praktično izgubila (iz tog razloga Slovenija i Slovačka ima veoma visoke Modifikovane Herfindal-Hiršmanove indekse izvoza, od 0,347 i 0,250 u 2024.).

S druge strane, S. Makedonija takođe ima izraziti visok koeficijent koncentracije izvoza, što je posledica održavanja veoma visokog udela (od čak 28,7% u 2023.) praktično samo jedne robne grupe (595 - Razni hemijski proizvodi, navedeni). Dodatno, koncentracija izvoza je u nekom zemljama umereno visoka, kao što je to npr. bio slučaj u Mađarskoj i Češkoj, što je posledica održavanja značajnog udela visoko tehnoloških robnih grupa u izvozu tih država.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Izvršene analize ukazuju da je praktično među svim posmatranim zemljama došlo do pozitivnog trenda rasta intra-industrijske trgovine, dok je kod mnogih od njih beležen pozitivan trend blagog pada koeficijenata koncentracije izvoza i uvoza. Sve zemlje regiona su u periodu 2007-2024. zabeležili solidne stope rasta robne razmene, grubo oko dvostruko više nego što je bio svetski prosek u istom razdoblju.

Srbija je takođe podigla nivo intra-industrijske trgovine, dok su indeks koncentracije izvoza i uvoza na relativno niskom nivou. Dodatno, Srbija je beležila snažan rast robnog izvoza i uvoza, istina sa niske baze, što se može videti po relativno niskom nivou izvoza i uvoza per capita. Dobijeni rezultati pokazuju strukturna poboljšanja i natprosečno povećanje robne trgovine Srbije u odnosu na većinu posmatranih zemalja od 2000, odnosno 2007, zaključno sa 2024. Međutim, s obzirom na nisku početnu osnovu, tj. relativno nizak nivo volumena robne razmene Srbije u per capita izrazu, kao i još uvek veliku kvalitativno zaostajanje za robnom razmenom ekonomija posebno centralne Evrope, ali i zemalja okruženja koje se nalaze u EU, strukturna unapređenja srpske robnog izvoza i uvoza – koja bi trebalo da se odraze i na njegovo snažnije kvantitativno ubrzanje – su još uvek nezadovoljavajuća. Naime, postoji značajan ekonomski jaz između Srbije i skoro svih observiranih zemalja koje su članice EU, što se ogleda, kako u strukturi spoljne trgovine (znatno niži koeficijenti intra-industrijske trgovine), tako i u ostvarenom obimu izvoza (po glavi stanovnika).

Glavni razlog za tako brzu evoluciju trgovinske specijalizacije naprednih zemalja u tranziciji ka zapadnim partnerima predstavlja snažan priliv SDI, praćen brzim prilagođavanjem njihovih izvoznih struktura uvoznoj tražnji EU od 1990-ih – nije se ponovio u zemljama poput Srbije. Naime, rast udela visoko-tehnoloških proizvoda, nije bio ni približno izražen, a slična nepovoljna situacija je i sa integracijom u GVC (Nikolić i Zvezdanović Lobanova, 2025). Ovo je posebno važno s obzirom na to da je izvoz zemalja regiona pod uticajem različitih oblika integracije, kao što je fragmentacija proizvodnje sa sposobnošću prerađivačke trgovine – koja generiše preko 90% domaćeg robnog izvoza – da podstakne i konvergenciju i divergenciju u trgovinskim strukturama.

Važan limit za brže uvećanje izvoza je nespecijalizovana domaća izvozna ponuda u sofisticiranim izvoznim sektorima. Naime, relativno niska vrednost koeficijenta koncentracije izvoza, slično kao i kod razvijenih zemalja, ne govori o širokoj ponudi izvozne privrede i njenoj povoljnoj strukturi već je, pre svega, izraz višedecenijskog autarkičnog razvoja, odnosno svaštarenja i nedostatka određenih konkurentnih proizvoda (Nikolić, 2014; Nikolić 2020). Iskustva zemalja centralne Evrope, posebno Slovenije, Slovačke, Mađarske i Češke, koje imaju (relativno) visoke koeficijente koncentracije izvoza, su indikativna, jer ukazuju da u širem vremenskom opsegu izvozna diferencijacija poželjan put, ali i da je neophodan fokus na određene grupe proizvoda više faze finalizacije, pre svega artikla koji pripadaju robnim grupama u okviru sektora 7 i 5. (Boljanović, 2020; Dimitrijević, 2021; Milutinović & Stanišić, 2022).

Gledajući perspektive domaćeg izvoznog sektora, indikativne su srednjoročne projekcije Narodne banke Srbije (Narodna banka Srbije, 2025, str. 54), po kojima se pozitivan doprinos rastu BDP-a očekuje od izvoza (robe i usluga), i to kao rezultat rasta izvoza pre svega prerađivačke industrije – što je efekat prethodnih SDI i visoke

diversifikacije izvoza u geografskom smislu (u tom smislu, indikativno je snažno povećanje izvoza motornih vozila i proizvoda od gume i plastike). U pomenutoj analizi s kraja 2025. se potencira da je domaći izvoz nastavio rast uprkos i dalje niskoj eksternoj tražnji i nepovoljnim globalnim kretanjima, što ukazuje na otpornost domaćeg izvoznog sektora zahvaljujući njegovoj geografskoj i proizvodnoj diversifikaciji. Nastavak znatnog rasta izvoza, koji će biti podržan efektima investicija u izvozno orijentisane sektore iz prethodnih godina, očekuje se do kraja perioda projekcije (zaključno sa 2027.). Imajući u vidu potrebe planiranih investicionih aktivnosti, kao i rast lične potrošnje, za 2025. i 2026. NBS je projektovala brži realni rast uvoza u odnosu na izvoz. Inače, u Revidiranoj fiskalnoj strategiji za 2026. godinu sa projekcijama za 2027. i 2028. godinu (Ministarstvo finansija, 2025; str. 109) projektovan je realni rast, tj. povećanje volumena, izvoza od 4,7, 8,4% i 5,6% i uvoza na od 6,5%, 6% i 5,5% u 2026, 2027. i 2028. godini.

Srbija je u proteklom delu ovog stoleća smanjila zaostajanje u pogledu ekonomske razvijenosti u odnosu na evropski prosek (i posebno u odnosu na razvijene ekonomije EU), a upravo je poboljšanje izvoznih perforomansi privrede bilo ključno za održavanje relativno visokih stopi rasta. Naime, prosečna stopa privrednog rasta od 3,2% 2001-2025, bila je nešto iznad proseka zemalja Centralne i Istočne Evrope koje su u međuvremenu postale članice EU (3%), i znatno iznad prosečne stope privrednog rasta EU27 (2,3%). Međutim, sve ove ekonomije su na početku posmatranog razdoblja bile razvijenije od Srbije, te se solidni rezultati mogu objasniti niskom bazom. S tim povezano, u narednom periodu je neophodno snažnije uključivanje realnog sektora privrede u GVC, integraciju privrednog, pravnog i institucionalnog sistema Srbije u institucionalne okvire EU, a u cilju otklanjanja barijera za trgovinu, tokove kapitala i transfer znanja i tehnologija (FREN, 2025, str. 5-6). Budući da proces prilagođavanja spoljne trgovine nije završen, realno je očekivati da će, sa pristupanjem EU doći do daljeg restrukturiranja domaće izvozno orijentisane industrijske proizvodnje.

Dobijeni rezultati iz našeg istraživanja nose preporuke za kreatore ekonomskih politika. Oni impliciraju da *catching up* process nije automatski i da je neophodno da kreatori politike preduzmu akcije usmerene na održivost tendencija stvarne konvergencije. Povezano s prethodno rečenim, ključni naporu trebalo bi da budu usmereni na privlačenju SDI u sektore sa višom dodatom vrednošću, budući da je to najefikasniji način podizanja kvaliteta, i posredno kvantiteta, domaćeg robnog izvoza, imajući u vidu da su strani investitori dobro uvezani u GVC. Nastavak približavanja EU, iz čijih članica dolazi najveći deo SDI, je de fakto neophodan za održivost trgovinske konvergencije, što je indirektno povezano i sa posledičnim transferom tehnologije uzrokovanim sa prilivima SDI (Boljanović, 2020). Pored toga, institucionalne reforme su veoma važne za postizanje ovog cilja. S tim u vezi, Srbija svakako treba da teži da njena ekonomija ostane otvorena za trgovinu i SDI, s obzirom na to da otvorenost deluje kao katalizator za inovacije i tehnološki napredak, pomaže u privlačenju kapitala i pozitivno utiče na produktivnost i konkurentnost.

LITERATURA

- Akram V.** (2018). Does export diversification converge? Evidence from cross-country analysis. *Economics Bulletin*, 38:4, 2141-2151.
- Amable, B.** (2000). International Specialization and Growth. *Journal of Structural change and Economic Dynamics*, 11(4), 413-431.
- Andersen, M. A.** (2003). Empirical intra-industry trade: what we know and what we need to know, Institute for Canadian Urban Research Studies, 1-60.
- Bernatonyte, D., & Normantiene, A.** (2009). Estimation of Trade Specialization: the Case of the Baltic States. *Inžinerine Ekonomika-Engineering Economics*, 62:2, 7-17.
- Boljanović, S. M.** (2012). Uticaj stranih direktnih investicija na transfer tehnologije u Srbiji. *Finansije*, LXVII: 1-6, 92-108.
- Crabbé, K., & Beine, M.** (2013). Integration, institutions and export specialization. In *Economic Crisis in Europe and the Balkans: Problems and Prospects*, ed. Anastasios Karasavoglou and Persefoni Polychronidou, 163-176. Heidelberg: Springer International Publishing.
- Dautovic, E., Orszaghova, L., & Schudel, W.** (2014). Intra-industry trade between CESEE countries and the EU15. Working Paper Series No 1719/August 2014, European Central Bank, 2014
- Ferreira, G.** (2009). From Coffee Beans to Microchips: Export Diversification and Economic Growth in Costa Rica. Southern Agricultural Economics Association. <https://doi.org/10.22004/AG.ECON.47178>
- Frankel, J. A., & Romer, D.** (2017). Does trade cause growth?. *American Economic Review*, 89:3, 379-399.
- FREN.** (2025). Kvartalni monitor oktobar – decembar 2025. Ekonomski fakultet, Beograd.
- Grubel, H. G., & Lloyd, P. J.** (1975). Intra-Industry Trade: the Theory and Measurement of Intra-Industry Trade in Differentiated Products. London: Macmillan.
- Hausman, R., Hwang, J., & Rodrik, D.** (2007). What You Export Matters. *Journal of Economic growth*, 12, 1-25.
- Helpman, E., & Krugman, P. R.** (1985). Market Structure and Foreign Trade. Cambridge, MA, MIT Press.
- Kaminski, B.** (2001). How Accession to the EU Has Affected External Trade and FDI in Central European Economies. Policy, Research working paper; no. WPS 2578 Washington, D.C. : World Bank Group.
- Kim, Y. R.** (2019). Does aid for trade diversify the export structure of recipient countries? *The World Economy*, 42:9, 2684-2722.
- Krugman, P. R.** (1985). Increasing returns and the theory of international trade. NBER Working Paper 1752.
- Krugman, P. R., & Obstfeld, M.** (2009). Međunarodna ekonomija: teorija i politika (12. izd.), Beograd: DATA STATUS
- Márquez, S. M.** (2016). Diversification of the export structure Andean Community: analysis through the Herfindahl-Hirschmann index. *Economía*, 41:42, 77-104.
- Michaely, M., & Wajnryb, D.** (2017). Intra-Industry, Intra-Product, and Inter-Product Trade. *Global Economy Journal*, 17:3, 1-11.
- Milutinović, S., & Stanišić, T.** (2022). Da li međunarodna trgovina doprinosi dohodovnoj konvergenciji između Evropske unije i zemalja Zapadnog Balkana? *Megatrend revija*, 19:3, 19-33.
- Ministarstvo finansija.** (2025). Revidirana fiskalna strategija za 2026. godinu sa projekcijama za 2027. i 2028. godinu. <https://www.mfin.gov.rs/sr/dokumenti2-1/fiskalna-strategija-za-2026-godinu-sa-projekcijama-za-2027-i-2028-godinu-1>

- Narodna banka Srbije.** (2025). *Izveštaj o inflaciji — novembar 2025*. https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/publikacije/ioi/izvestaji/ioi_11_2025.pdf
- Nicet-Chenaf, D., & Rougier, E.** (2008). Recent exports matter: export discoveries, FDI and Growth: An empirical assessment for MENA countries. Working Papers of GREThA. <http://ideas.repec.org/p/grt/wpegrt/2008-22.html>.
- Nikolić, G.** (2014). Strukturno unapređenje domaćeg robnog izvoza 2000–2014. *Finansije*, LXX: 1-6, 11 – 23.
- Nikolić, G.** (2020). Tendencije specijalizacije srpskog izvoza i uvoza: Komparativna analiza 2000-2019. *Finansije*, LXXV: 1-6, 47 – 66.
- Nikolić, G., & Zvezdanović Lobanova, J.** (2025). Komparativna analiza strukturnih unapređenja robnog izvoza Srbije 2007-2024. *Finansije*, LXXX: 4-6, 1 – 17.
- Qasami, B. A., & Fausti, S. W.** (2001). NAFTA Intra-industry Trade in Agricultural Food Products. *Agribusiness*, 17:2, 255-271.
- RZS.** (2025). Statistics. <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20251230-spoljnotrgovinska-robna-razmena-za-novembar-2025/>
- Santos-Paulino, A. U.** (2010). Export Productivity and Specialization: A Disaggregated Analysis. *The World Economy*, 33:9, 1095-1116.
- UN COMTRADE.** (2026). UN Comtrade Database. <https://comtrade.un.org/data/>
- UNDP.** (2011). Towards Human Resilience: Sustaining MDG Progress in an Age of Economic Uncertainty. UNDP Bureau for Development Policy, New York.
- WTO.** (2026). Merchandise export (current US\$). <https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.MRCH.CD.WT>

ZAHVALNICA

Rad je napisan u okviru Programa istraživanja Instituta za evropske studije i Instituta društvenih nauka za 2026. koji podržava Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija.

SUKOB INTERESA

Autori izjavljuju da ne postoje finansijske, profesionalne ili lične veze koji bi mogle dovesti do pristrasnosti u rezultatima ili interpretaciji ovog istraživanja.

DYNAMICS OF INTRA-INDUSTRY TRADE AND CONCENTRATION OF SERBIA'S MERCHANDISE EXPORTS AND IMPORTS: A COMPARATIVE ANALYSIS

Goran NIKOLIĆ
Jelena ZVEZDANOVIĆ LOBANOVA

Abstract

This paper analyzes potential qualitative and quantitative improvements in the export (and import) sector of the domestic economy. We view the achieved quality of the merchandise export and import structures of the economies of Central and Eastern Europe as desired (aspirational). In this regard, the paper's key findings should address the extent to which the structure of Serbia's merchandise exports and imports has 'converged' towards the trade structures of those countries. After calculating average growth rates of merchandise trade in the period after 2000, specifically 2007, we calculated indices of intra-industry trade and concentration coefficients for Serbia's merchandise exports and imports. We calculated the same indicators for 10 other countries in the (wider) region that have joined the EU since 2004 (or are in the process of European integration) to provide a comparative perspective on Serbia's achievements during the observed period. The results show certain structural improvements and an above-average increase in Serbia's merchandise trade compared with most observed countries from 2000 to 2007, continuing through 2024. However, given the low initial base and the associated relatively low level of the volume of the Serbian merchandise trade in per capita terms, as well as still a large qualitative lag compared to the observed economies which are the EU's members, the structural improvements of domestic merchandise exports and imports – which should also be reflected in its stronger quantitative acceleration – are still unsatisfactory.

Keywords: *intra-industry trade, exports and imports concentration, qualitative improvements, structure, Serbia, region, 2000-2024.*